

PESME ISKUSTVA I MEDITACIJA

(Petar Cvetković: *Pogled s trema*, Tanesi, Beograd, 2015)

I najnovija knjiga stihova slikovito-simboličnog imena *Pogled s trema* pesnika Petra Cvetkovića (1939) odražava dosadašnju pesnikovu tematsku i versifikatorsku doslednost. Kada je reč o sadržaju uočavaju se, kao i do sada, pesnikovi sopoti u vidu svakodnevnog, običnog, mozaično strukturisanih viđenih i zapamćenih fragmenata, u pravom smislu reči životnih i oživotvorenih pojmova, što potvrđuju i transparentni naslovi gotovo svih dva-deset i devet pesama koliko ih knjiga sadrži. Ovaj utisak pojačava i trećina Cvetkovićevih, već čitanih pesama. I pesme sa posvetama imaju začetni zamajac, ali su i one situirane u ovo naše i pesnikovo okruženje.

Od neposrednih i, manje ili više ubedljivih začetnih, pre svega, disperzivnih opažanja, jedino pesnikova uobrazilja u stanju je da ostvari svojevrsnu umreženost raznovrsnih iskustava i emocija, što je i Bodler zagovarao. Između početka i poente pesme jeste vreme pesnikovog doživljavanja, proučavanja, promišljanja i bolovanja budućeg pesničkog sadržaja. Na ovakav se način očituju pesnikove, na prvi pogled, nenametljive hipoteze i pogledi na svet, život, smisao, uz nasušnu pomoć iskustva, sećanja, znanja, emocija.

U *Pogledu s trema* nema previše žala za prošlim, ali su i dalje, doduše nešto diskretnije, prisutni simboli prošlosti (ne samo od strane flore i faune), i to u intertekstualnoj uzajamnosti, ne samo po sličnosti, zbog čega se pesnik davno odlučio za postupak spajanja raznorodnih, pa i dijametralnih, kolaža i fragmenata. Pesnik ih tako ujedinjuje i grupiše. I ranije ih je, zahvaljujući kontekstualnim obrtima, preobražavao u dodatna značenja, zadržavajući ih ipak, u okvirima samo jedne sadržajno dovrhunjene pesme, koja se, na prvi pogled ili na prvo čitanje, ne očekuje u utišanom narativnom diskursu. Dakle, pred nama su pesme o dva ili više vremena u jednom vremenu, o dva ili više prostora u jednom prostoru, o više značenjskih nivoa u samo jednoj pesmi, čemu pogoduje i njihova večita, ali i sa merom nadzirana kontekstualna opreka ili bliskost, svejedno. U dosluhu su i likovi kojima su pesme posvećene (uglavnom pesnička bratija), čime se dodatno usložnjava pesnički sadržaj.

Upravo pomenuta preobražavanja i transferi jednog značenjskog nivoa u drugi, unutar iste pesme, nisu posebno prenaplašeni, niti toliko drastični ili pak dramatični, zbog čega je empatija „pogleda s trema“ ono na šta pesma računa kod svojih čitalaca, a što i jeste dostignuto (i sada i pre). I što biva poseban atribut Cvetkovićevih pesama. Osim toga, Cvetkovićev mehanizam preobražavanja omogućava da pesma ne bude više merena samo stvarnošću (Fridrih), dok metapoetska dimenzija Cvetkovićevih pesama uspostavlja vezu i kontinuitet između kulturne prošlosti i tradicije, s jedne, i sadašnjeg duha vremena i oblika promišljanja, s druge strane (J. Aleksić).

Treba reći da je pesnički postupak metaforičkih i asocijativnih preliivanja jedna od odlika pesništva Petra Cvetkovića. Ali, i ova pesnikova značenjska igrivost skladno se integriše u strukturu i sadržaj većine njegovih pesama, uz smirene i utišane asocijacije, ne izgubivši pritom ništa od svoje meditativnosti i značenjskih nanosa.

Cvetkovićeve su pesme tihe, ipak organizovane, stabilne i kontrolisane, ali se u stihovima unutar njih, dešavaju neočekivani prepletaji i ukrštaji. Sve je u njima u pokretu i neobičnim promenama. Ukrštaju se i ulančavaju različite vremenske i prostorne odrednice, prolazno i večno, efemerno i sušto, ne narušavajući ukupan sud o pesmama posmatranim integralno. Umrežavaju se i uzajamno prožimaju do potpunih izmena i preobražaja, i potpuno različiti diskursi, kao i smisaoni i semantički nivoi. Ne iznenađuju ni zgusnute meditacije.

Tako, u početku deskriptivna, pesma „Dud“ počinje stihom: „U svakom dvorištu nečije drvo živi. / Moje je orah koji se i sada grana“, bez, na prvi pogled, prevelikih značenjskih pretenzija, uz sasvim diskretnu mitološku konotaciju, završava se višeslojnom meditacijom-asocijacijom: „Tako nekako nestaju i ljudi i kuće, s promenama koje pristižu“, jer novo-došavši „kao da imaju pravo na sve“, dodatno nas podsećajući i opominjući na cikličnost društvenih prevrata, u kojima se novi ne odriču privilegija, grešaka i zločina bivših, nastavljajući se tako unedogled, čemu smo danas i ovde svedoci. Nezavisno od namera i iskrenosti – ishod je isti ili sličan. Podsetimo se samo nekih od njih iz istorije, ne samo naše.

Zbog raznolikih Cvetkovićevih pesničkih izvora, i dalje je tumačima bliska promisao promotera klasičnog nemačkog idealizma da tzv. sjedinjena teorija stvarnosti, pa i sećanja i emocija, jeste ona koja može i treba dati sveobuhvatna objašnjenja svih oblika pojavnosti, počevši od jednog principa ili jednog subjekta, koji će u međutoku pesme nastaviti svoje preobražavanje i semantičko dosmišljanje.

Pesnik Cvetković, čitavim svojim pesništvom, svedoči da nam je data intelektualna moć opažanja (Kant) i mogućnost upoznavanja stvari onakvim kakve suštinski i uistinu jesu, a ne onakvima kakvim nam izgledaju u pukoj predstavi naših čula, podložnim virtuelnom i prividnom. Ne uče li nas još starozavetne legende da su čula samo puki prenosioci informacija a da je čovek taj koji ponuđeno saobražava i preobražava uz upotrebu emocija, iskustva, erudicije. Pesnik nam Cvetković i u ovom zbiru pesama, za koje, rekli smo već, nisu limitirane vremensko-prostornim staništem, svedočeći da ne postoji pesma, pesnik, priroda, život uopšte, koji nisu i te kako prožeti iskustvom, sećanjima, tradicijom i emocijama, koje posedujemo ili ne. Više ili manje. Kako inače i treba tumačiti Cvetkovićeve stihove u pesmi „Vodenica“: „zasipajući nas nekim prajezikom / orača i drvodelja“.

Na sadržajnom nivou posebnost, ali i najbitniji beleg Cvetkovićeve knjige *Pogled s trema* jeste izuzetno prisustvo prirode. I to prirode u dijalogu sa čovekom, kao i u razgovoru sa kulturom, čiji je odnos dat iz nove tačke u vremenu. Zapravo, u pesmama gde su dominantni motivi prirode, dozvoljena je, čak i poželjna, njihova životnost, ali nema predstave idiličnog (R. Mikić). Ali, oneobičenog i oživotvorujućeg, svakako da. I gnomskog, naravno. Inače, prisustvo prirode je sadržajna suština i Cvetkovićevog *Pogleda s trema*. I to, ovom prilikom učestalijeg biljnog sveta u odnosu na životinjski, što je i ranija odlika Cvetkovićevog pesništva.

Dakle, zarad dodatnog i nužnog dijaloga i kontrasta vrednosti nekad i sad, pesnik je u svojim stihovima, odavno već, uveo kao svedoke floru, faunu, prirodu, kao i sačuvanu tradiciju,

čega se ne odriče ni u svojoj najnovijoj rukoveti pesama. Naime, njihovi predstavnici nose u sebi podrazumevajući, ali dodatni mitološki naboj i asocijacije na njihova sačuvana živopisna predanja. Često i zaustavljajući tok pesme, čineći svojevrsan semantički obrt ili (ređe) ekfrazički dekor.

U knjizi *Pogled s trema*, Cvetković izražava različite varijante odnosa čoveka i bilja, u spektru od jednostavnog poređenja i analogije, pa do identifikacije i zamene (S. Radojčić). Na primer, u pesmi „Moj komšija“: „Još jedan doseljenik, moj prvi komšija, / nekada čovek, nekada drvo“. Još složeniji odnos čoveka i prirode sreće se u pesmi „Otac i sin“.

Specije flore oživljavaju u paralelama sa čovekom. I predstavnici animalnog sveta. I pojave i stvari. Svima njima pesnik daje pravo preobražaja i personifikacije. I „mladom mesecu“. I vodenici koja nas vraća u ili iz prošlosti. Naročito pticama. I to zloslutnicama („ptičurine stare i crne“). Na primer, „gavranovi“ čije su „razmere... epske“ odnosno „gornje, nebeske“. Ali, i obična vrana u polju, koju pesnik, tačnije njen kljun, svojim „pogledom s trema“ asocijativno dovodi u kontakt sa spisateljskim perom, na primer, Teda Hjuza, ali i sa pesnicima i arheolozima, mada u odričnom kontekstu („Nije ni arheolog ni pesnik / onaj što po zemlji kljunom mlati“).

Spor i tih Cvetkovićev iskaz, nenametljiv i neprenaglašen, povremeno sklon dužem rečničnom nizu, od verističkog do oneobičenog, od lirskog preko dominantnog narativnog do proznog i esejolikog, često preusmeravan iskustvenim i osmišljenim fragmentima i isečcima, a nadasve asocijativan i meditativan, uspostavlja izuzetan komunikacioni sistem (kavafijski) sa čitačima i tumačima, koji svojim očekujućim odjekom tek počinje da traje u njima.

Česta je pesnikova situiranost iz ugla svedoka i posmatrača. Iz takvog prepletaja međudnosa uzajamnosti koji se stalno menja, uzmiče i nanovo pojavljuje, tačnije matičevski iskošava i izmešta izvorišnu tačku pevanja, na koji način se oneobičava utišan i smiren Cvetkovićev stih, samosvojan, istraživački, metaforičan, metatekstualan, promišljajući, eruditski, oneobičen i uporan.

Pesnik Cvetković, i u najnovijem skupu pesama slikovito-situaciono naslovljenim *Pogled s trema*, kao i u svom dosadašnjem pesništvu, ponavljam, uspeva da promišlja i peva zatečeni smisao i život, koji su ključ svega i sveta. Uz pesnikovu napomenu da to više nije samo život koji danas žive pojedinac i kolektiv, već je to smisao koji se dodatno osmišljava odnosno da je to pesnikov život življen mišljenjem i osmišljavanjem o sebi (Kjerkegor), kao i meditativnim pevanjem o sebi i nama.